

Riksrådsforhandlingene VI

Taler

Jacob Stenersen Worm-Müller

Dato

30 mai 1941

Sted

London Radio

- 1 Mandag den 16. september ble gruppene forelagt to forskjellige forslag til
overenskomst, et på norsk og et på tysk. Det ble hevdet at de var i alt vesentlig
likelydende, men det viste seg at på to, og nettopp de avgjørende punkter, var
der en fundamental forskjell. Ifølge det norske forslag skulle kongemakten
5 suspenderes inntil fredsslutningen, ifølge det tyske forslag absolutt avsettes.
Også i den viktige post om suppleringen av Riksrådet var forskjellen
iøynefallende. Ifølge det norske forslag, som var mer kompromissaktig ullent,
skulle alle endringer foretas av Riksrådet i samråd med Presidentskapet. I det
tyske forslag derimot, het det at endringene skulle foretas av Riksrådet "nach
10 Anhören der Presidentschaft" etter å ha hørt Presidentskapet. Her var det altså
klart uttrykt at Stortinget hadde gitt sin myndighet fra seg til Riksrådet. Det var
nå ganske innlysende for alle dem som hadde studert Hitlers metoder at
Terboven brukte den samme taktikk som Hitler hadde gjort, da han uten å ha
majoritet i Riksdagen fikk narret det mektige tyske katolske parti Centrum til å
15 være med på å gi seg en blank fullmakt. Hitler narret Centrum til å legalisere sitt
diktatur ved at han til sitt eget partis bestyrtelse innbilte katolikkene at han ville
respektere konkordatene med Paven og at han ansa både den lutherske og
katolske trosbekjennelse som vesentlige faktorer til å bevare det tyske folks sjel.
Det første han imidlertid gjorde etter å ha sikret seg majoriteten, var å oppløse
20 de tyske politiske partier. Hvordan han siden holdt løftene til de to
trosbekjennelser er overflødig å tale om. Det er Stortingets kamp om dette vitale
punkt Terboven kaller juridisk knep.

- Og så kom det svarteste punkt under alle forhandlingene. Gruppens fører
25 meddelte at tyskerne hadde sagt: "Dere kan gjerne votere for den norske tekst,
men det er den tyske som skal gjelde." De skulle altså selv meddele verden at
Stortinget hadde avsatt Kongehuset og samtidig seg selv, mens Stortingets
virkelige oppfatning og votering ikke kunne bli offentliggjort i aviser eller i
kringkastingen. - "Gjør de det, så protesterer Presidentskapet," sa gruppens leder.

Jeg spurte ham hvordan i all verden Presidentskapet kunne protestere. "Dere kan bare gjøre det i Londonkringkastingen," sa jeg. Nazistenes kyniske og djevelske framgangsmåte virket opprørende og framkalte en likefram eksplosjon i gruppen, og alle sammen reiste seg spontant til harmfull protest. Den tyske tekst ble enstemmig forkastet. Da avstemningen ble kjent hersket der stor begeistring. Vi trykket hverandre i hendene og gratulerte med resultatet. Gud skje lov, nå måtte vel bruddet endelig være der! Men om ettermiddagen var situasjonen igjen blitt en annen. Det viste seg at avstemningen i de andre partigrupper var foregått på et annet grunnlag, og det forskremte Presidentskap, som ennå levde på restene av sine illusjoner, forsøkte å knytte trådene ved mellomforslag, og da tyskerne gikk med på noen små forandringer i spørsmålet om Kongens suspension forat det skulle virke smakeligere, var mange av oss om kvelden bange for at det skulle gå galt. Men tirsdag den 17. september oppstod det plutselig vanskeligheter som denne gang førte til brudd. Det viste seg nemlig at tyskerne ikke ville gi de garantier som var den absolutte forutsetning for at Stortinget gikk med på det. Fylkesmann Christensen forlangte i sin skrivelse som ble lest opp for gruppene mandag, tilsagn om at det framtidige Riksråd fikk en vesentlig friere stilling enn Administrasjonsrådet. Riksrådet skulle styre landet etter norsk rett. Reichskommissar skulle ikke lenger inngripe umiddelbart i den sivile norske administrasjon. Norske rettsprinsipper skulle gjelde for presse, kringkasting, teater, kino og forlag. De politiske partiers framtidige stilling skulle ligge i Riksrådets hand, som skulle utøve Kongens, Regjeringens og Stortingets myndighet. Tyskland skulle på enhver måte støtte Riksrådet i dets arbeid for å forhindre en inflasjon i Norge og oppholde landets økonomi. Den tyske svarskrivelse av 17. september, undertegnet av Ministerialrat Müller, var i enhver henseende utilfredsstillende. Alle 8 punkter var gjort betinget av reservasjoner som gjorde alle illusoriske. Det het alltid: "For så vidt det ikke står i strid med Det tyske rikets interesser - for så vidt ikke tyske riksinteresser gjør en annen behandling påkrevd ..." eller "idet det forutsettes overensstemmelse med Reichskommissars oppfatning". Hele bedrageriet lå nå klart i dagen. Presidentskapet utarbeidet imidlertid et utkast til tysk svarskrivelse slik som de ønsket den. Lenger kunne de ikke strekke seg. Den ble akseptert av Müller, som onsdag den 18. kl. 3.18 overleverte fylkesmann Christensen den, men med tilføysen "under den forutsetning at Det Tyske Rikes vitale interesser ikke skades". Da var imidlertid alt bruddet der. Presidentskapet og fylkesmann Christensen som hadde vært rystet over det tyske svar som uthulet den rent indre selvbestemmelsesret, fikk tirsdag om ettermiddagen en ny bombe over seg. Nå forlangte tyskerne at sorenskriver Harbech skulle fjernes som

70 framtidig justisminister og at en "quisling" skulle tre i stedet. Nå falt endelig skjellene fra de norske forhandleres øyne. De så avgrunnen gape under seg og nå rygget de tilbake, endelig til motstand.

Herr Terboven har stadig henvist til en erklæring fra Presidentskapet, hvis
75 innhold han forvrenger. Jeg skal nå sitere Presidentskapets siste og avgjørende ord i skrivelse av den 18. september: "Vi må dessverre meddele at den form hvorunder de avgjørende tilsagn er gitt er så vag at vi ikke tror den vil befinnes tilfredsstillende for Stortinget som grunnlag for dettes beslutning". Og endelig erklærte det til slutt, at "hverken det selv eller fylkesmann Christensen var i
80 stand til å akseptere Terbovens krav om nye endringer av Riksrådet".

Det var nå Terboven avbrøt forhandlingene, men det var i virkeligheten Stortingsgruppene som avsto, og det må vi aldri glemme. Tross det voldsomste stormvær holdt nødankeret i farens stund. Stortinget som institusjon
85 kapitulerte ikke. Selv om mange var gått altfor langt i sine innrømmelser og ikke forstod at tyskerne hele tiden hadde spilt falsk spill i samarbeid med "quislingene", så nektet de til slutt da de forstod bedrageriet, overhodet å gå med på overenskomsten med tyskerne, og de aller fleste var glad for at det endte slik. Alle reiste lettet hjem uten at det hadde vært holdt noe offisielt stortingsmøte.

90 Derfor er Terbovens tale fra begynnelse til ende løgn og atter løgn. Han gikk til og med så langt at han åpenlyst oste all sin forakt ut over dem som hadde vært villig til å forhandle med ham, og han beskyldte dem likefram for at de hadde vært villig til å kaste alt over bord: Kongedømme, regjering, forfatning, ja, endog
95 sin egen politiske tilværelse, for i det minste å berge en ting, som for dem åpenbart var det viktigste, nemlig den materielle tilværelse. Terboven siktet her til det punkt i forslaget at mandatene for stortingsmennene skulle gjelde inntil etter fredsslutningen. Dette er et nytt eksempel på hans enestående løgnaktighet. Dette spørsmål ble hverken reist eller behandlet i gruppene. Det
100 ble kun satt inn i forslaget fra norsk side for å unngå en periode da det med skinn av rett kunne hevdes at det ikke engang i navnet eksisterte noe Storting.

Den tale som Terboven, den forhenværende bankkontoristen fra Rhinprovinsen, med sitt svarte rulleblad av svik og kjeltringstreker holdt om
105 forhandlingene, har i gemenhet og forbryterskhet ikke sin like i hele vår historie. Det var hele denne serie av løgn og tilsnikelser og forfalskning som var en av grunnene til at jeg til slutt forlot Norge for å fortelle konge, regjering og dere

- 110 hjemme den virkelige sannhet. Det vil aldri lykkes Terboven å tilsmusse Norges Storting, fordi han er den han er. Adolf Hitler har i "Mein Kampf" gitt en fullkommen skildring av seg selv og Terboven: "I en løgns størrelse ligger alltid en viss faktor for at den blir trodd, da et folks brede masser ved sitt gemytts primitive enfold oftere faller som ofre for en stor løgn enn for en liten ..."
- 115 Slik er Reichskommissar Terboven og hans taler. Han er en kjempeløgner - og han vet det.

Kilde

Til Norge - Taler og artikler gjennom krigsårene 1939-1945. Oslo, 1946.

120

Emner

Krig, Norsk historie, Radiotale, Redegjørelse

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/riksradsforhandlingene-vi>

125

130

135

140

145